

Eesti NSV Hõrgema ja Kesk-erihariduse
Ministeerium
Teaduslik-metoodiline Kabinet

Muusikalise
kasvatuse
metoodika
lastesõimes

Koostanud
M. Nilson

Tallinn 1969

Eesti NSV Hõrgema ja Hesk-erihariduse
Ministeerium
Teaduslik-metoodiline Kabinet

Muusikalise
kasvatuse
metoodika
lastesõimes

Koostanud
M. Nilson

Tallinn 1969

E e s s ö n a

Käesolev konspekt on mõeldud Tallinna Pedagoogilise Kooli sõimekasvataja eriala õpilastele, lastesõime muusikalistele kasvatajatele ja kasvatajatele. Konspekti koostamisel on lähtutud ENSV Haridusministeeriumi poolt kinnitatud koolieelse kasvatusprogrammist ja juhenditest (Koolieelsest kasvatuses lasteasutuses. Programm ja juhendid. Tallinn, 1968).

Töös on arvestatud laste ealisi iseärasusi, mida püütakse ka kajastada igale vanuserühmale eraldi koostatud metoodikas.

Arvamusi ja märkusi palub koostaja saata aadressil:
Tallinn, Räägu 49, Tallinna Pedagoogiline Kool.

Koostaja

TARTU ÜLKOOL
RAAMATUKOGU

Muusikalise kasvatus ülesandeks on arendada laste muusikalisi võimeid, kasvatada emotsionaalset vastuvõtlikkust muusika suhtes, võimet aru saada muusika sisust ning sellele sügavalt kaasa elada.

Esteetilise kasvatus koostisosana tuleb muusikalist kasvatust kvalifitseerida kui isiksuse kujundamise, tema võimete rikastamise ning psüühika suunamise mõjusat vahendit. Hästi oskas kunsti osa lapse isiksuse kujunemisel näha A.Makarenko. "Mängida ilule - see tähendab kindlasti välja mängida," rääkis ta. Tema kasvatusüsteemi iseloomustab eetilise ja esteetilise kasvatus harmooniline ühtsus. Esteetilisele tundele on omane loomingulise tegutsemise püüe. A.Makarenko iseloomustabki oma kasvandikke: "... see on sadakond eetilist pinget, sadakond muusikaliselt häälestatud energiat."¹

Suurt tähelepanu omistas lapse esteetilisele kasvatussele ka N.Krupskaja, kes rõhutas, et kunsti kaudu hakkab laps sügavamalt ja laiemalt maailma tunnetama, selgemini mõtlema ning sügavamini tundma.²

Oma ettekandes I üleliidulisel õpetajate kongressil ütles A.Lunatšarski: "Kunst organiseerib meie tundeid, nagu teadus organiseerib meie mõtteid. Ning kui kultuur on meile vajalik edasiliikumiseks kommunismile, siis võib seda ka teist: kommunism on täiesti mõttetu, kui ta ei teeni kultuuri. Kultuur, haridus, teadus ja kunst pole

I A.C.Макаренко. Педагогическая поэма. Сочинения, т. I. Изд-во АПН РСФСР, М., 1957, стр. 419.

2 См. Н.К.Крупская. О задачах художественного воспитания. Сб.: О дошкольном воспитании. Учпедгиз, М., 1959, стр. 38.

üksnes vahendid, mille abil me läheneme oma eesmärgile; nad on ühtlasi kõrgeimaks eesmärgiks."¹

Pedagoogikateadus on alati jaatanud esteetilise kasvatusese tohutu suurt mõju lapse isiksuse kujunemisele. Ent kaasaajal rakendatavad kasvatussüsteemid asetavad pearõhu koolieelsele eale, eriti aga selle nooremale astmele esutatakse paljudest uurimustest ning nende põhjal tehtud järeldustest hoolimata minimaalset tähelepanu. Ometi on koolieelsel perioodil eriline koht kasvatusesüsteemis, sest inimese isiksus kujuneb suuresti juba selles eas, mida tavakohtselt veel väga vähe arvestatakse. Seda rõhutab järjekordselt akadeemik A.Zaporožets NSV Liidu Pedagoogikateaduste Akadeemia 1968.aasta sessioonil.

Belöeldut tuleb silmas pidada ka esteetilise, sealhulgas muusikalise kasvatusese organiseerimisel väikelastega.

Vene psühholoog V.Behterev vaatles esteetilise tunde kasvatamist lapse isiksuse kujundamise protsessis kasvatusese ühe põhiprintsiibina. Ta väitis, et esteetiline tunne ei ole kaasa sündinud, kuid seda saab arendada juba varases lapseeas. Võimalikult varakult soovitas V.Behterev arendada meeleorganeid, eriti kuulmisorganeid. Ta ütles: "Muusikalise kuulmise arendamine lastel peab mängima kasvatuses mitte väiksemat, vaid pigem suuremat osa kui kujutav kunst, sest muusika võib äratada esteetilisi emotsioone juba kõige varasemas eas."²

Ta soovitas imikule juba esimestel elukuudel anda muusikalisi mänguasju, vilespille, kellukesi jms., alates teisest eluaastast aga lasta lapsi kuulata plaatidelt õrnu meloodiaid (peamiselt lastelaule ja rahvalaule). Klaveri-

I A.В.Луначарский. Наша конечная цель - развитие культуры. Сб.: Революция - искусство - дети. "Просвещение", М., 1968.

2 В.М.Бехтерев. Значение музыки в эстетическом воспитании ребёнка с первых дней его детства. М., 1916, стр. 8.

mängu koos laulmisega pidas teadlane tähtsaks faktoriks väikelaste muusikalises kasvatuses.

Nõukogude psühholoog A.Zaporožets peab, nagu juba öeldud, lapse arengus oluliseks eelkooliiga. Oma raamatus "Psühholoogia" kirjutab ta: "Kõõs üksikute psüühiliste protsesside arenemisega koolieelses eas toimub lapse isiksuse kujunemine tervikuna. Lapsepõlve sel perioodil pannakse alus õigele suhtumisele ümbritsevasse, iseenesesse, oma tegevusse."¹ A.Zaporožets rõhutab ka vajaduste ja huvide arendamise tarvilikkust isiksuse kujunemisel: vajadused ja huvid ergutavad inimest tegutsemisele, aitavad omandada teadmisi ja oskusi ning seepärast on nende arendamine kasvatuses peamisi ülesandeid. Musikaalsuse arendamiseks tuleb äratada huvi ja armastust muusika vastu, jõuda selleni, et muusikalised tegevused oleksid kõitvad, huvitavad, et lapsed tunneksid muusika järele vajadust.

Koolieelses eas peituvad suured eeldused, palju suuremad, kui neid on seni suudetud realiseerida. Sellele asjaolule viitab oma töödes tuntud prantsuse psühholoog H.Wallon. Analüüsinud lapse psüühilist arengut, jõudis ta järeldusele, et igal arenguetapil kujunevad sisemised eeldused on tunduvalt rikkamad nende realiseerimisest. Näiteks sisalduvad lapse lalisemises eeldused kõigi maailma keelte omandamiseks, kuid üldreeglina omandab laps neist ainult ühe. H.Walloni töid läbib kindel veendumus suurtest arengu- võimalustest, mida seni on liiga vähesel määral kasutatud.

Probleem, kuidas paremini realiseerida neid võimalusi, mida väikelapsepsühholoogia on avastanud, vajab tõsisid uurimusi. Nähtavasti tuleb ka esteetilise kasvatuses, eriti aga muusikalise kasvatuses paljudes küsimustes suurel määral ümber orienteeruda.

Et last mõjutada, peab teda tundma. "Lapse tundmaõppimine," ütleb tuntud prantsuse psühholoog H.Wallon, "on

I A.B.Запорожец. Психология. М., 1961, стр. 216.

sisuliselt nende arengustaadiumide tundmaõppimine, mida laps läbib, muutudes täiskasvanuks."¹ Iga arenguetappi vaatleb ta kui lapse psüühilise arengu kindlat momenti ning ainult sellele etapile omast käitumise kindlat tüüpi. Juba sellest järeldub, et lapse psüühilise arengu periodiseerimist tuleb oluliseks pidada nii teoreetilise kui ka igapäevase kasvatustöö (sealhulgas ka muusikalise kasvatuse) korraldamise seisukohalt. Teaduslikele alustele on oma periodiseeringud rajanud nõukogude teadlased. Nimetagem neist üksikasjalikumana D.Elkonini ja N.Levitovi periodiseeringuid.

D.Elkonini eristab lapse psüühilises arengus järgmised perioodid:

- 1) väikelapse iga (esimene eluaasta);
- 2) varane lapseiga (1. - 3. eluaastani);
- 3) koolieelne iga (3. - 7. eluaastani).

N.Levitovi järgi on põhiperioodideks:

- 1) väikelapseiga (kuni 2 kuud);
- 2) koolieelne iga (kuni 7. eluaastani).

Koolieelse kasvatuse ühtse süsteemi korral (sõimest kuni koolini) jagatakse lapsepõlve periood kuni kooliastumiseni varaseks koolieelseks eaks ja päris koolieelseks eaks. Lastesõimes vastab varasele koolieelsele eale esimene rühm (lapsed kuni 1 aasta vanuseni) ja teine rühm (lapsed kuni 2 aasta vanuseni). Sõimeiga (1 - 3 aastani) on seega jagatud kaheks osaks, milledest üks kuulub varase koolieelse eale, teine aga päris koolieelse eale juurde.

N.Levitovi periodiseering ei ole meil veel leidnud teed praktikasse, sõimeikka kuuluvad lapsed 1 aastast kuni 3 aastani. Lastepäevakodudes jagunevad sõimealised lapsed rühmadesse järgmiselt:

- 1) sõime I rühm - lapsed 2 kuust kuni 1 aastani; rühm jaguneb omakorda kolmeks vanuseliseks alagrupiks:
 - a) 2 kuni 5-6 kuuni,
 - b) 5-6 kuni 9-10 kuuni,
 - c) 9-10 kuust kuni 1 aastani;

I A.Валлон. Психическое развитие ребёнка. М., 1967.

- 2) sõime II rühm - lapsed 1 aastast kuni 2 aastani;
rühm jaguneb kaheks vandseliseks alagrupiks:
a) 1 kuni 1,5 aastani,
b) 1,5 kuni 2 aastani;
- 3) sõime vanem rühm - lapsed 2 aastast kuni 3 aastani.

LAPSED VANUSEGA 2 KUNI 5-6 KUUD

Psüühilised iseärasused

Teisel elukuul hakkab lapsel kujunema tingitud reflekside süsteem ning diferentseeringud erinevatele ärritajatele. Samal ajal tekib spetsiifiliselt inimlik ning oma olemuselt sotsiaalne vajadus - vajadus kontakti järele lapse eest hoolitseva täiskasvanuga. See väljendub esmajoones nn. "elav-nemiskompleksis": laps hakkab täiskasvanu jutule naeratama ning elavamalt käsi ja jalgu siputama. Ta hakkab reageerima välisilma müradele ja kõladele. Kolmandal elukuul pöördub laps heli suunas, mis on tegelikult reflektorne orienteerumistegevus; ta hakkab silmadega heli "otsima". Värvide ja vormide eristamine algab 4. elukuul. 5.-6. kuul teeb laps istumiskatseid ja 6-kuuselt suudab juba istuda.

Ainsaks esteetilise kasvatuselise komponendiks, mida saame nii varakult lapse juures rakendada, on muusika. See arendab kuulmisorganeid, tähelepanu, keskendumist, rütmita-ju jne.

Muusika kuulamine

2-6 kuu vanuste laste muusikaline tegelus koosneb põhiliselt muusika kuulamisest. Igale lapsele lauldakse individuaalselt 10 - 15 sek. korraga, kokku 2 minutit (koos vaheaegadega) mõnda lihtsat viisikest, võib ka ilma sõnade-ta. Sama viisi mängitakse järgmisel korral kammi- või suu-pillil. Ei ole vaja mängida palju erinevaid viise; juba lauldud viise võib esitada mitmesugustel pillidel. See kõi-

dab lapse tähelepanu palju rohkem ja erinevad tämbrid on talle suuremaks vahelduseks kui erinevad viisid. Laps kuulatab, keskendub ning hakkab seejärel silmadega otsima heli allikat.

Kui muusikalised tegelused toimuvad pidevalt, areneb muusikalise kuulamise oskus lastel kiiresti. 4-5-kuulistele lastele võib laulda juba grupiviisiliselt, välja arvatud vahepeal juurdetulnud lapsed. Grupiviisiliseks muusika kuulamiseks paigutatakse lapsed maneeži. Algul laulab kasvataja maneeži juures, kummardudes laste kohale, kuni lapsed harjuvad grupiviisiliselt muusikat kuulama. Lauldakse rahulikke, mitte liiga kiiretempolisi laule. Ei tohi laulda liiga valju häälega, vaid vaikselt ja mahedalt, meelitades. Lapsed peavad harjuma vaikselt olema ja kuulama. Ka ruumis valitsegu vaikus.

Hiljem muudab kasvataja asendit laste suhtes ning laulab kindlatest asukohtadest: laste pea kohal, jalgade juures, külje poolt, järgmisel etapil aga juba kõndides mööda ruumi. Oluline on saavutada, et kõik lapsed reageeriksid kiiresti silmavaate ja peapöördega heliallika asendi muutumisele.

Edaspidi esitatakse laule koos lihtsa instseneeringuga. Vastavalt laulu rütmile ja sisule liigutab kasvataja mõnd lihtsat mänguasja (lipukest, kõristit). Lihtne muusikaline instseneering aitab kaasa muusika aktiivsele kuulamisele, muusikarütmiliste liigutuste tekkimisele, ergutab lapsi tegutsemisele.

Liikumine

Pärast muusika kuulamist "tantsitatakse" iga last lihtsa tantsulaulu saatel: kasvataja hoiab tantsuviisi lauldes lapse randmetest kinni ja painutab neid küünarnukist (sama võib teha ka jalgadega). "Tantsitada" võib ka 2-3 last korraga, ühendades laste käed omavahel.

Muusikalised tegelused

Selle vanusegrupi muusikaline tegelus võiks toimuda põhiliselt järgmiselt.

I. Kerge variant

1. Muusika kuulamine.

- a) Individuaalne: kasvataja laulab igale lapsele eraldi.
- b) Grupiviisiline: kasvataja laulab maneeži juures seistes kindlatest asukohtadest (vaheaegadega kokku 2-3 min.).

2. Liikumine.

- a) Individuaalne "tantsitamine" lihtsa tantsuviisi saatel.

II. Raskem variant

1. Muusika kuulamine.

- a) Grupiviisiline: kasvataja laulab liikudes maneeži juures, suurendades kord-korralt vahe-
maad enda ja maneeži vahel, või mängib koha-
peal seistes mõnda pilli.
- b) Lihtne muusikaline instseneering: kõristi
või lipukese liigutamine laulu saatel.

2. Liikumine.

- a) Iga lapse "tantsitamine" punktis 1a või 1b
esitatud laulu saatel.

Neid tegeluste variantides võib laste arengutasemest tingituna esineda väikesi kõrvalekaldumisi; samuti võib kõikuda tegeluses esinev järhekord sõltuvalt laste emotsioonidest, tujudest jne. 3-4-kuustele lastele korraldatakse sellelaadseid tegelusi alagruppide kaupa iga päev umbes pool tundi pärast söötmist, 5-6-kuustele lastele aga 3 korda nädalas (kestus umbes 10-12 minutit).

Muusikalise tegeluse konspekt

Laste vanus 3-4 kuud
(raskem variant)

Tegeluse eesmärgid:

1. Lutsuda lastes esile kõristi näitamise abil nn. "elavnemiskompleks".
2. Äratada tähelepanu ja arendada jälgimisvõimet laulu "Uni, tule" laulmise ja kõristi kõristamisega.
3. Kutsuda esile kammipilli üksikute helide kuulatamist; harjutada muusika kuulamist M.Terri laulu "Kerimine" abil.
4. Kutsuda lastes esile mõnutunnet ja rahulolu "tantsitamisel" (M.Terri laul "Kerimine").

Tegeluse vahendid: tarburiin, kammipill, kõristi.

Tegeluse käik:

Muusikaline kasvataja läheneb maneežile (laste jalga-de juurde), kus lamavad lapsed.

M.k.¹: "Tere, lapsed! Vaadake, mis tädil on?"

Muusikaline kasvataja tõstab kõristit seda aeg-ajalt kõristades, nii et kõik lapsed pööravad pea kõristi suunas. Lapsed jälgivad silmadega kõristit, liigutavad käsi, jalgu, kogu keha ja naeravad.

M.k.: "Vaadake, mis tädil on! See on kõristi."

Muusikaline kasvataja laulab laulu "Uni, tule" ja vii-pab kõristiga laulu taktis. Pärast pausi laulab ta seda lau-lu veel kord. Lapsed saadavad kõristit silmadega.

Muusikaline kasvataja ümiseb üksikuid helisid kammipillil. Lapsed kuulatavad. Pärast väikest vaheaega mängib ta kammipillil kaks korda laulu "Kerimine" (M.Terri), see-järel kannab sama laulu ette liigutuste saatel. Siis laulab kasvataja igale lapsele eraldi, tehes samaaegselt lapse kä-tega kerimisliigutusi.

1 Lühend "M.k." tähistab siin ja edaspidi muusikalist kasvatajat.

Psüühilised iseärasused

Kuuekuused lapsed on võrreldes kahekuustega teinud läbi suure arengutee. Pooleaastane laps istub, mängib talle antud esemetega: raputab kôristit, kempab asju. Selles eas on eriti arenenud orienteerumis-uurimisrefleks. Last kôidab kõik, mis on tema jaoks uus. Ta paneb mänguasja käest kätte, kopsib sellega teist mänguasja, asetab eseme uutesse asenditesse. Kui mänguasja kaotab uudsus, viiakab laps selle eemale ning haarab uue. Mängul on sellal puht manipulatiivne iseloom. Lapse tähelepanu püsivus pole kuigi suur (mitte üle 15 kuni 20 sekundi); liikuvate objektide suhtes on see kolm-neli korda suurem.

Selles vanuses lapsed hääldavad esimesi silpe "la", "da", "ma". Kaheksakuune hakkab juba aru saama täiskasvanu kõnest. Üheksandal kuul aimatakse järele niisuguseid täiskasvanu poolt tarvitataavaid häälikuid, mida laps enne on kasutanud lalisemisel; kümnel kuul jäljendab ta juba uusi, seni hääldamata häälikuühendeid, kümne-üheteistkümneme vanuselt hakkab laps hääldama üksikuid sõnu ja nn. ühesõnalisi lauseid. Sel perioodil matkitakse ka täiskasvanu liigutusi, algul küll suure vaevaga. Matkimisliigutustel kui tahtelistel liigutustel on lapse vaimse tegevuse edasises arengus suur tähtsus.

Muusika kuulamine

6-12 kuu vanuste laste muusikalises kasvatuses omandab laulu esitamise kõrval (ka rütmipillide - tamburiini, triangu jt. saatel) küllaltki suure tähtsuse lihtsamate palade ettemängimine instrumentidel (metallofonil, lasteakordionil). Enne mängimise algust tõstab kasvataja pilli üles ja ütleb: "See on pill"; sellega häälestab ta lapsi kuulamiseks. Hiljem hakkavad lapsed keskenduma juba kuuldes sõna "pill". Mõnikord peidab kasvataja pärast niisugust sisseju-

hatust end kardina taha ning mängib seal. Lapsed kuulavad pingsalt, otsivad silmadega heli allikat. Nähes uuesti oma kasvatajat, kes näitab neile pilli, rõõmustavad nad.

Alustada tuleb rahulikest meloodiatest, kuid edaspidi võib mängida ka kiiretempolisi muusikapalu. Rahulikke laule esitatakse kohal seistes, kiiretempolisi tantsides ja kaasa plaksutades.

Mänguasjade näitamisel ei liigutata enam ainult lipukest või kellukest muusika rütmis, vaid tehakse ka süžeelisi muusikalisi instseneeringuid. Näiteks demonstreeritakse karumõmmi, kes "mõmisedes" kõnnib maneeži äärest lasteni (kasvataja laulab aeglast laulu), puudutab lapsi, tantsib neile (kasvataja laulab tantsulaulu), istub nende juurde ja tekitab nõnda lastes elevust. Süžeelise muusikalise instseneeringu tegelasteks võivad olla juba tuttavad nukud, kassid, piilupardid jt. mänguasjad. Peale instseneeringut laseb kasvataja igal lapsel mänguasja puudutada. Ka pärast laulu esitamist tamburiini saatel lubatakse näiteks igal lapsel käega tamburiinile lüüa. Kui laps on passiivne ega taha tamburiini puudutada, siis kasvataja võtab lapse käed ja lüüakse koos pillile.

Süžeeline muusikaline instseneering aitab muusikapala lahti mõtestada ning illustreerida. Eriti oluline on see perioodil, kui lapsed ei oska veel rääkida, mistõttu neile on võimatu muusikalise pala sisu seletada. Instseneeringuta jääb muusika lastele abstraktseks, arusamatuks, kaugeks.

Liikumine

Laste "tantsitamine" ja harjutuste tegemine muusika saatel toimub selles vanuseastmes ikka veel individuaalselt. "Tantsitamise" viise on mitu: muusikaline kasvataja või täiskasvanu võtab lapse põlvedele ja kiigutab teda või "tantsitab" nii, et lapse jalad on kord õhus, kord aga puudutavad põrandat (muidugi muusika rütmis); võib ka liikuda muusika saatel, laps süles. Nooremas vanusegrupis tehtud liigutustele lisanduvad nüüd plaksutamine ja "aidas"-liigutused. Muusika, mille saatel last "tantsitatakse", võib olla kahe-

osaline: üks osa on aeglane, teine aga kiire. Kui muusika lõpeb, katkestatakse "tantsitamine". Soovitav on jälgida last ka iseseisvate liigutuste tegemisel: kui laps teeb aeglasi liigutusi, siis laulame või mängime aeglast viisi; kui laps teeb kiireid liigutusi, siis mängime või laulame vastavalt kiiresti; kui laps enam liigutusi ei tee, siis katkestame laulu või mängu. Nii loome seose muusika ja liigutuste vahel.

Muusikalisel tegelusel tuleb kasutada ka neid harjutusi ja liigutusi, mida lapsed teevad väljaspool muusikalist tegelust (pärast tõusmist, võimlemise ajal jne.).

Muusikaline tegelus

Muusikaline tegelus antud vaneusegrupis võiks olla järgmine.

1. Muusika kuulamine (3-4 min. koos vaheaegadega, kuulamise kestus korraga 30-40 sek.).

a) Mitmesugustel pillidel (nii rütmi- kui viisipillidel) mängimine.

b) Lihtsa süžeeaga muusikalised instseneeringud.

2. Liikumine.

a) Individuaalne "tantsitamine" (süles, põlvedel, maneeži põrandal jne.).

Muusikalised tegelused toimuvad 3 korda nädalas à 12 - 15 minutit.

Näidis 2

Muusikalise tegeluse konsept

Laste vanus 9-12 kuud

Tegeluse eesmärgid:

1. Õpetada muusika kuulamist metallofonilt, suupillilt (M.Terri laul "Kus on meie käed").

2. Äratada lastes huvi laulu "Tibule" (ungari lastelaul) vastu süžeelise muusikalise instseneeringu abil.

3. Harjutada lastega käte liigutusi, seismist ja hüplemist ("Kus on meie käed?").

Tegeluse vahendid: metallofon, mängutibu, suupill.

Tegeluse käik:

Lapsed istuvad maneežis põrandal. Muusikaline kasvataja astub maneeži, paneb lapsed istuma nägudega enda poole ning istub ka ise laste ette väikesele toolile.

M.k.: "Lapsed, vaadake, mis tädil on? See on pill."

Muusikaline kasvataja tõstab metallofoni laste ette ja lööb pillil üksikaid helisid. Laste vaade elavneb. Kasvataja mängib lastele laulu "Kus on meie käed?".

M.k.: "Kuulake, kuidas kõlab sama laul sellel pillil!" Muusikaline kasvataja näitab suupilli. Ta mängib algul mõne üksiku heli ning kannab siis laulu ette suupillil.

M.k.: "Mis tädil taskust välja tuleb? See on väike tibuke. Tibuke teeb "Tip-tip-tip." Muusikaline kasvataja lasseb tibukesel jalutada laste ees; siis läheb tibuke laste juurde ja kõnnib nende vahel, häälitsedes: "Tip-tip-tip". Seejärel kannab muusikaline kasvataja ette laulu "Tibule", kuna tibuke "jätkab kõndimist" laste ees. Nii lauldakse seda laulu väikeste vaheaegade järel kolm korda. Pärast laulmist teeb iga laps tibukesele pai.

M.k.: "Mis need on? (Näitab käsi.) Need on käed". Kasvataja peidab käed selja taha ja laulab liigutuste saatel esimese salmi laulust "Kus on meie käed?". Teistkordsel laulmisel võtab ta sõnade juures "Vaata, vaata, siin on meie käekesed väikesed, liiguvad ja lehvivad..." lapse kätest ning teeb nendega liigutusi vastavalt laulu sõnadele. Sama teevad ka õde-kasvataja ja hoidja. Esimest salmi lauldakse seni, kui kõik lapsed on vastavaid liigutusi kaasa teinud. Siis esitab muusikaline kasvataja laulu teise salmi koos liigutustega. Selle kordamisel upitatakse sõnade juures "Vaata, vaata, siin on meie jalakesed väikesed, tantsivad ja tantsivad..." lapsi jalgadele ning hüpitatakse nii, et laste jalad kord puudutavad põrandat, kord on õhus. Kõik lapsed tantsitatakse läbi.

Muusikalise tegeluse konspekt

Laste vanus 9-12 kuud

Tegeluse eesmärgid:

1. Äratada lastes rütmitunget tamburiini mängimisega (tants "Hiir hüppas").
2. Aidata lastel mõista laulu sisu ja muusikat süžee- lise instseneeringu abil (Rauhvergeri laul "Koerake").
3. Õpetada tunnetama aeglast ja kiiret muusikat (M.Terri "Mis ma oskan" ja eesti rahvaviis "Hiir hüppas").

Tegeluse vahendid: tamburiin, mängukoerake, suupill.Tegeluse käik:

M.k.: "Vaadake, mis mul on! See on pill."

Muusikaline kasvataja lööb väikeste vaheaegadega tamburiinile. Lapsed kuulavad tähelepanelikult. Seejärel esitab kasvataja tamburiinilöökide saatel laulu "Hiir hüppas" kaks korda. Pärast laulmist lööb iga laps tamburiinile. Kellel ei õnnestu iseseisvalt pillile lüüa, see teeb seda koos kasvatajaga.

M.k.: "Kes meile täna külla on tulnud? See on koerake. Koerake teeb: "Auhh, auhh, auhh"". Muusikaline kasvataja lasab koerakesel hüpata laste juurde ning jalutada nende vahel. Seejärel laulab ta lastele laulu "Koerake", kõnnitades koerakest laste ees ("Meile tuli koerake...").

M.k.: "Koerake on rahulik, ta armastab lapsi. Teeme koerakesele pai". Mõned julgemad lapsed puudutavad koera.

Muusikaline kasvataja mängib suupillil üksikuid helisid, seejärel hakkab mängima tantsu, mille esimene osa on aeglane (M.Terri "Mis ma oskan"), teine osa aga kiire ("Hiir hüppas"). Kasvataja tantsib kaasa, esimeses osas jalalt ja- lalale tammudes, teises osas väikeste sammudega enda ümber keerutades. Tantsu kordamisel tantsitavad õde-kasvataja ja hoidja iga last tantsu algusest lõpuni. Esimese osa juures tehakse rahulikke samme; kui see ei õnnestu, siis hüpitatakse last vastavalt aeglasele rütmile nõnda, et lapse jalad

kord puudutavad põrandat, kord on õhus. Tantsu teises osas võetakse laps põlvedele ja kasvataja kiigutab last kiire muusika rütmis.

LAPSED VANUSEGA 1 - 1,5 AASTAT

Psüühilised iseärasused

Vanuseastmes 1 - 1,5 aastat saavad lapsed aru täiskasvanu kõnest, tema korraldustest. Lapse enda sõnavara ei ole veel kuigi suur (30 - 40 sõna). Mõned uurijad on seda perioodi nimetanud kõne seisaku perioodiks. Kuigi lapsed oskavad sõnu hääldada, kasutavad nad neid väga harva; ühe ja sama sõnaga nimetatakse paljusid sarnaseid esemeid: sõna "tita" tähistab lapsel niihästi nukku, käpiknukku, skemaatilist joonist, mängukaru kui ka last. Selles eas huvituvad lapsed suuresti asjadest. Huviobjektiks ei ole mitte ainult käeulatuses olevad esemed, vaid ka need, mis asuvad eemal - laual, toolil, toas, õues.

12-kuuselt on lapse tegevusraadius tublisti laienenud, sest nüüd ta oskab juba käia. Esiälgu ei ole käimisliigutused veel kuigi kindlad ja laps teeb palju lisaliigutusi; ta ei suuda veel otsejoones käia ja väsib kiiresti. Edaspidi (kuni 1,5 aasta vanuseni) lapse käimisoskus täiustub, liigutused muutuvad koordineeritumaks. Pöoleteiseaastased lapsed teevad juba väikesi "matku".

Mängimisel sooritavad lapsed juba niisuguseid tegevusi, mida täiskasvanu ette näitab. Algul toimub see koos täiskasvanuga, pisut hiljem kordavad lapsed sama tegevust iseiselt. Toimingut korratakse täpselt samasuguste mänguasjadega, nagu tehti koos täiskasvanuga. Tegevused ise on väga lihtsad, nagu mängukaru söötmine, magamapanek, jalutamine jne.

Muusika kuulamine

Selles vanuseastmes õhutab kasvataja lapsi iseseisvale aktiivsele tegevusele. Muusikat kuulatakse algul kasvataja, hiljem aga kasvataja ja laste ühise koputamise, plaksutamise, viipamise ja tantsimise saatel. Nii näiteks mängib muusikaline kasvataja lastele suupillil, kuna kasvataja plaksutab kaasa. Teistkordsel mängimisel õhutatakse lapsi plaksutama koos kasvatajaga. Plaksutamislülitused ei õnnestu kõigil kohe, need on alles arglikud ja kohmakad ning sageli rütmile mittevastavad. Kasvataja abistab lapsi, võttes lapse käeslajad oma kätte.

Muusikat kuulatakse tihti mängu vormis. Näiteks demonstreerib muusikaline kasvataja instrumenti, tõstes selle üles, siis mängib pillil ning peidab viimase maneeži. Nüüd küsib ta lastelt, kus pill on. Kuigi keegi lastest läheneb maneežile ja näitab pilli poole, siis üllatub kasvataja rõõmsalt, võtab pilli ja mängib lastele uuesti sama loo. Seda võib esitada veel kolmaski kord.

Enne instseneeringut tutvustab kasvataja lastele mänguasja, vestleb selle omadustest, välimusest jne., et lapsed laulmise ajal lelu juba tunneksid ja liialt ei uudistaks, vaid kuulaksid ka laulu. Nii võib kasvataja näidata lastele nukku, nimetada teda nimepidi, teatada, et nukk on lastele külla tulnud, ja lasta nukul laste ees jalutada. Alles pärast seda alustab ta nuku kõndimise saatel laulu "Tip-tap" (M. Krassev). Laulmise järel "astub" nukk hüvastijätuks iga lapse juurde ning "puudutab" teda. Analoogilisi instseneeringuid tehakse kasside, koerte, jäneste, karude, käpiknukkude jt. mänguasjadega.

Süžeeiliste muusikaliste instseneeringute kõrval jätkatakse lihtsaid muusikalisi instseneeringuid (lipukese, kõristi jms. näitamist muusika saatel). Need soodustavad iseseisvate lügituste tegemist muusika rütmis, algul matkimise teel, hiljem laulu sõnade järgi. Nii näitab kasvataja lastele lippu ja vestleb sellest, siis esitab laulu koos lipuga.

Seejärel jagab ta lastele kätte lipud ning siis viibatakse juba koos sõnadele vastavalt laulule kaasa.

Liikumine

Lapsed teevad muusika saatel juba lihtsaid tantsuliigutusi: koputavad ühe jalaga vastu maad, tammuvad, jooksevad kohal ning edasi liikudes, plaksutavad, lehvitavad, laskuvad poolkükki, keerutavad aeglaselt paaris, hoides kätest kinni, teevad randmeliigutusi jne. Enam ei tantsita kasvataja lapsi maneežis ega süles, vaid kutsub lapse endaga tantsima põrandale. Ülejäänud lapsed vaatavad tantsu pealt ja elavad sellele emotsionaalselt kaasa: viipavad ja hõiskavad rõõmsalt. On soovitatav, et tantsust võtaks korraka osa 3 - 4 last, kelle "partneriteks" on täiskasvanud. Kui seda ei ole võimalik teha, siis tantsib üks kasvataja kõigi lastega (2-3 kupa gruppides) kordamööda läbi.

Nüüd võib juba mängida ka laulumänge. Näiteks võtavad 2-3 täiskasvanut lastel kätest kinni ja moodustavad ringi. Lauldes laulu "Õunake" alustatakse liikumist. Sõnade "Veere, veere, õunake" juures kükitatakse maha ja viibutatakse omavahel seostatud käsi.

Laulumänge võib kasutada antud, kuid veel enam järgmistes vanusegruppides nende lihtsuse tõttu tantsu või muusikalise mängu asemel. Kui laulumängus on palju tantsulisi liigutusi, kasutatakse seda tantsu asemel, kui aga mitmesuguseid matkivaid liigutusi (jookse vms.), siis muusikalise mängu asemel. Laulumängu oma täpses tähenduses hakatakse kasutama sõime vanemas grupis (laste vanus 2-3 aastat). Alustatakse muidugi lihtsamate laulumängudega.

Käsitletavas vanuseastmes püütakse nagu varemgi võimalikult arendada seost muusika ja liigutuste vahel. Näiteks seisatuvad täiskasvanud muusika või laulu katkemisel. Kui lapsed algul teevad sama mõningase hiline misega ning sooritavad liigutusi matkides täiskasvanut, siis hiljem reageerivad nad juba ise muusika esitamise iseärasustele.

Hilisemal etapil areneb lastel liigutuste iseseisvus

(ilma kasvataja osavõtuta) vastavalt muusika iseloomule: aeglase, rahuliku muusika puhul tehakse aeglasi liigutusi, kiire, rütmiline viis kutsub aga esile kiiremaid liigutusi - tantsu algelemente. Muusikaliselt arenenud ja aktiivsed lapsed hakkavad ses vanuses tantsuviisi kuuldes juba ise tantsuliigutusi tegema ja võtavad täiskasvanul kätest kinni, et kutsuda teda tantsima.

Sellig vanusegrupi muusikaline tegelus koosneb samadest osadest, mis eelmiselgi vanusegrupil. Kuid liikumisel ei tantsitata lapsi enam põlvedel, süles ega maneežis, vaid lapsed tantsivad täiskasvanutega, mõnikord ka iseseisvalt, põrandal.

Näidis 4

Muusikalise tegeluse konspekt

Laste vanus 1-1,5 aastat

Tegeluse eesmärgid:

1. Tõmmata lapsi kaasa aktiivsele muusika kuulamisele (ungari lastelaul "Pärjake").
2. Aidata süžeelise muusikalise instseneeringu abil laulu karakterit lahti mõtestada (H.Kalk "Kiisukesele").
3. Õpetada lastele lihtsaid tantsuliigutusi (A.Roomere "Tants lipuga").

Tegeluse vahendid: triangel, mängukass, lasteakordion.

Tegeluse käik:

Muusikaline kasvataja siseneb laste juurde.

M.k.: "Tere, lapsed!" Lapsed kogunevad muusikalise kasvataja ümber. See võtab selja tagant triangu ja näitab lastele.

M.k.: "See on pill." Muusikaline kasvataja mängib triangu, mis kutsub esile naeru ning elevust. Nüüd peidab kasvataja käed koos pilliga selja taha.

M.k.: "Kus on pill? Ei ole pilli." Ta hakkab selja taga mängima. Keegi lastest näitab muusikalise kasvataja selja taha. Muusikaline kasvataja võtab pilli selja tagant välja

rõõmsa hüüatusega: "Siin on pill!"

Lapsed istuvad koos kasvatajaga pikale madalale pingile. Muusikaline kasvataja (seisab laste ees) laulab triangelil saatel laulu "Pärjake" 3 esimest salmi. Väikese vaheaja järel esitab ta ülejäänud kolm salmi plaksutamise saatel. Teistkordsel laulu esitamisel õhutatakse ka lapsi kaasa plaksutama. Kes on veel arg ja kellel ei õnnestu endal plaksutada, see plaksutab koos muusikalise kasvataja, õde-kasvataja ja hoidjaga.

M.k.: "Lapsed! Kes see on? (Näitab kassi.) See on kiisu. Kuidas kiisu teeb? Kiisu teeb: "Mäu-mäu-mäu". Kiisu on meil väga näljane. Ta tahab süüa." Muusikaline kasvataja laulab nüüd laulu "Kiisukesele", ise samal ajal kiisut silitades ("Mäu-mäu-mäu, kiisukene ma, mäu-mäu-mäu, süüa palun ka..."). Pärast laulmist teevad lapsed kiisule pai ja muusikaline kasvataja esitab laulu veel kord.

M.k.: "Mis tädil on? See on pill. (Tõstab lasteakordioni üles) Tädi mängib ja tantsib." Muusikaline kasvataja mängib tantsu "Tants lipuga" ning tantsib ise kaasa, keerutades väikeste sammudega enda ümber.

M.k.: "Nüüd tantsime meie ka. Kui tädi pillil mängima hakkab, siis hakkame väikeste sammudega tantsima." Kasvataja ja hoidja valivad endale "partnerid" ja nii tantsitakse tantsu mitu korda, kuni kõik lapsed on saanud täiskasvanutega tantsida.

Näidis 5

Muusikalise tegeluse konspekt

Laste vanus 1-1,5 aastat

Tegeluse eesmärgid:

1. Matkimisliigutuste õppimine lihtsa muusikalise inseneeringu abil (M.Krassev "Kuljused").
2. Laulu "Sõidukite lsul" sisu lahtimõtestamine mänguasjade abil.
3. Lihtsate tantsuliigutuste õpetamine tantsu "Koputa" abil.

Tegeluse käik:

Lapsed istuvad pikal madalal pingil muusikalise kasvataja ees.

M.k.: "Tere, lapsed! Kuulake, mis teeb nii! See on kelluke. Kelluke heliseb." Muusikaline kasvataja helistab aeg-ajalt kellukest, seejärel laulab lastele kellukese helina saatel laulu "Kuljused". Pärast laulmist jagab muusikaline kasvataja lastele kellukesed ja laseb neil helistada.

M.k.: "Nüüd me enam ei helista. Oodake, kuni ma laulma hakkam, siis helistame kõik koos." Muusikaline kasvataja laulab ning helistab koos lastega kellukesi vastavalt laulu rütmile. Kõigil lastel see muidugi ei õnnestu; neid abistavad hoidja ja õde-kasvataja, kes võtavad laste käest kinni ja helistavad nendega koos. Muusikaline kasvataja korjab kellukesed ära, öeldes igale lapsele: "Aitäh!"

M.k.: "Mis see on? See on auto. Auto teeb: tuut-tuut." Muusikaline kasvataja sõidutab autot laste ees, seejärel esitab autot sõidutades laulu "Sõidukite laul" ("Nüüd lähme sõitma autoga, autoga...").

M.k.: "Auto sõidab ära. Mis see on? See on rong. Lähme rongiga sõitma!" Muusikaline kasvataja laulab laulust teise salmi ("Nüüd lähme sõitma rongiga, rongiga..."), sõidutades rongi laste ees.

M.k.: "Nüüd ma mängin tantsu ja tädid tantsivad." Muusikaline kasvataja mängib tantsu "Koputa", kaks kasvatajat tantsivad. Tantsu esimeses osas löövad nad parema jalaga vastu maad, teises osas võtavad kätest kinni ja keerutavad väikeste sammusega.

M.k.: "Kui ma alustan mängimist, siis tõuseme kõik püsti ja hakkame tantsima." Kasvatajad tantsivad iga lapsega. Agaramatest lastest võib moodustada omavahelisi paare. Ka muusikaline kasvataja tantsib üksinda kaasa.

Psüühilised iseärasused

Ajavahemikku 1,5 - 2 aastani võib nimetada kõne "tormilise" arenemise eaks. Lapse sõnavara on kasvanud 200-300 sõnani; kõnesse ilmuvad lühikesed, 2-3-sõnalised laused. Need koosnevad varem tarvitatud sõnadest, mis ühendatakse lausesse muutumatul kujul. Laps pöördub juba täiskasvanu poole mitmesugusel viisil - ta palub, näitab ja nõuab. Lapse kõne on lülitatud ka tema tegevusse: kord äitab ta nukku magama, kord ergutab mänguhobust sõidule või sunnib mängukaru sööma. Teise eluaasta lõpuks omandab laps ka lausete grammatilise struktuuri. Sel perioodil peab lapsega palju rääkima, et õhutada teda aktiivsele kõnele. Vastasel korral kõne areng pidurdub ja seoses sellega ka lapse üldine areng, sest keel ja mõtlemine on teineteisega tihedalt seotud.

Huvitav on jälgida selleealist last mängimisel. Enne kui laps hakkab esemega tegelema, tutvub ta sellega. Algul on tutvumisel ülekaalus manipuleeriv tegevus (vrd. lastega vanuses viiest kuust kuni aastani), mis pikkamööda läheb üle orienteeruvaks vaatluseks. Esemega tutvumine toimub viimasel juhul kiiremini ning mitmekülgselt.

D.Elkonin jagab esemed kahte gruppi: esimesse gruppi kuuluvad esemed-töövahendid (lusikas, pliiats jne.), teise gruppi mänguasjad. Gruppide vahel ei ole kindlat piiri ja ese-töövahend võib olla ka mänguasjaks ning vastupidi. Selles vanuses on juba mõningal määral täiustunud liigutuste koordinatsioon ning laps suudab tegelda esimese grupi esemetega. Täiskasvanu mitte ainult ei näita, kuidas sooritada tegevust vastava esemega (näiteks süüa lusikaga), vaid teeb seda koos lapsega, juhendades teda niikaua, kuni vajalikud liigutused on enam-vähem omandatud. Esemete-tööriistade käsitsemise oskuse omandamine on olulise tähtsusega lapse intellektuaalses arengus.

Esemetega tegelemine avaldab suurt mõju mitte ainult üksikutele mõtlemisoperatsioonidele, vaid ka üldistuste ku-

junemisele. Laste mängus hakkab ilmema ikka rohkem iseseisvust. Nad ei toida enam ainult neid nukke ja loomi, mida toitsid koos täiskasvanuga, vaid ka teisi. Tekib omandatud tegevuste ülekandmine teistele esemetele. Sellise ülekandmise piirid laienevad edaspidi veelgi ning mängu ilmuvad tegevused, mida täiskasvanud pole lastele näidanud, vaid mis on laste ja täiskasvanute elu üksikute momentide taaselustamine. Lapse mäng muutub sihikindlaks tegevuseks. Mängul on kujutav iseloom: lihtsad manipulatiivsed korduvad liigutused asenduvad nüüd tegelikkuses esinevate situatsioonide järelemängimisega.

Käimises on laps selleks ajaks saavutanud kindluse. Ta käib palju, jookseb, ronib, hüppab üle väikeste takistuste. Kasvatate liikumisvajaduste tahuldamiseks tuleb laste mänguväljakuile ja -tubadesse panna ronimisredeleid, mahalangatud puid, treppe, "mägesid".

Muusika kuulamine

Kui eelmises vanusegrupis kuulati muusikat tihti mängu vormis, vahel püsti seistes, mõnikord istudes, siis 1,5 - 2 aasta vanuseid lapsi harjutatakse kuulama muusikat ainult istudes. Lapsed istuvad poolkaarekujuliselt asetatud toolidel, käed põlvedel või süles, selg sirge, ja ootavad vaikselt muusikat. Muusikaline kasvataja istub või seisab laste ees. Muusika kuulamise ajal on lapsed juba harjunud olema vaikselt, sest vastupidisel korral katkestab kasvataja mängimise ning ootab vaikust. Enne mängimist tõstab kasvataja instrumendi üles ja nimetab seda õige nimetusega (mitte enam "pill"). Ta vestleb lastega ka mängitava pala sisust ning ütleb, kellest või millest ta mängib.

1 - 1,5-aastaste lastega kuulati peaaegu kõiki laule plaksutamise, liigutuste ja instseneeringu saatel. Sel viisil palju kordi kuulatud tuttavaid laule esitab nüüd kasvataja mõnikord lihtsalt sõnadega lauldes. Enne laulmist seletab ta lastele lühidalt laulu sisu. Näiteks on lapsed laulu "Kukk" (E.Aarne) kuulanud mitmeid kordi süžeeilise muusikalise instse-

neeringuna. Nüüd esitab muusikaline kasvataja sama laulu lastele mänguasja näitamata, saates laulu lõppu ilmeka žestiga. Selgituseks räägib ta, et laulab laulu virgast kukest, kes hommikuti väga vara ärkab ja "Kukeleegu!" laulab. Kasvataja kannab laulu ette kohal seistes; laulu lõpus sõna "Kukeleegu!" juures matkib ta kätega kuke tiibade lehvitamist. Lapsed kuulavad laulu suure huviga. Nii minnakse mänguasja näitamisest, mis varem aitas laulu sisu lahti mõtestada ning muusikat illustreerida, pikkamööda üle laulu sõnalisele kirjeldamisele.

Kui lapsed oskavad juba kuulata instrumendil esitatavat muusikat ning tuttavaid laule instseneeringuta, esitab kasvataja muusika kuulamisel algul laulu sõnadega ning seejärel mängib sama meloodiat instrumendil. Näiteks pärast laulu "Kukk" laulmist demonstreerib ta lastele, kuidas kõlab kuke laul instrumendil. Kui lapsed sedagi kuulamise varianti hästi mõistavad, siis võib neile tuttavat meloodiat algul mängida ja alles seejärel laulda. Instrumendil ettekantavat pala selgitada ja kuuldot paremini mõista aitavad sel puhul esitatavad laulusõnad. See kuulamise variant on juba raskem ja läheneb tasapisi abstraktsemale muusika kuulamisele, mis seisneb sõime-eas t u t t a v a laulu meloodia ettekandmises ainult instrumendil, mänguasja näitamata ja selgitava laulmiseta. Muusika kuulamisel eelkirjeldatud meetodika kohaselt peab muusikaline kasvataja hästi tähelepanelikult jälgima, et kõik lapsed saaksid aste-astmelt keerustuvais kuulamistingimustes muusikast aru. Muusika mittemõistmisel kaotab laps huvi muusika kuulamise vastu üldse. Sellepärast tuleb aeg-ajalt korrata kõiki astmeid, alates kõige lihtsamast muusika kuulamisest koos mänguasja näitamisega.

Kõneall olevas vanusegrupis omandavad suure tähtsuse muusikalised instseneeringud. Eriti on tõusnud täiskasvanu osatähtsus selles: kasvatajad esitavad (ilma mänguasjadeta) lastele laule liigutustega, tantse ja mängu, tõmmates nii viisi lapsi kaasa aktiivsele tegevusele - mängimisele, tantsimisele jne. Täiskasvanute poolt ettenäidatu on tegelikult süžeeline muusikaline instseneering, nüüd ainult pisut huvi-

tavamas vormis: tegelasteks pole enam nukud ega loomad, vaid vastavaid rolle täidavad elavad inimesed. Säärased instseneeringud tekitavad lastel tugevat soovi nähtut-kuuldut järele aimata.

Lihtsat muusikalist instseneeringut võib korraldada ka nii, et kasvataja seletab laulus toimuvat tegevust, siis näitab tegevuse ette ning hiljem teevad lapsed seda järele üksnes kasvataja sõnalise seletuse abil, ilma et kasvataja ise tegevust uuesti kordaks. Näiteks enne E.Tilitšejevi "Lipud" esitamist räägib kasvataja lastele, et laulus on juttu tublidest lastest, kes lähevad lippudega marssima. Ta esitab laulu, marssides kohapeal ja viibates lipuga marsitaktis. Järgneval tegelusel seletab kasvataja paari sõnaga laulus toimuvat, jagab lastele lipud ja kannab seejärel laulu ette, ilma et ise tegevusse lülituks. Lapsed viipavad laulule kaasa ja marsivad kohapeal, mõistes laulu sisu kasvataja seletuse järgi.

Süžeelistel muusikalistel instseneeringutel on suur tähtsus selle tõttu, et nad aitavad lahti mõtestada üksikrollide omavahelisi suhteid. Näiteks teavad lapsed, et lambad kardavad hunti, kanad rebast, jännes koera, karu jahimeest jne. Täites lammaste osa peavad lapsed kurja hundi eest (kasvataja käpiknukust hundiga) kiiresti, kiiresti "koju" jooksuma; mängides aga väikesi tibupoegi, keda kutsub kukk, ruttavad nad kuke juurde teri otsima.

Muusikalised instseneeringud aitavad lastel ühtlasi kuuldut mõista. Loomade häälitsused - auhh-auhh, mõmm-mõmm, tip-tip, kurnäu-kurnäu jne. -, mida nad kuulevad kasvatajate imiteerivate häälitsuste järgi, õpetavad lapsi loomi ära tunda ilma neid nägemata.

On soovitatav, et laulus esinevad tegelased laulu lõppedes mängiksid lastega. Näiteks pärast laulu "Koer Muki" (Ü.Vinter) esitamist mängib koerake lastega ja haugub; lapsed jooksevad elevusega "koju", et koerake neid kätte ei saaks. Pärast laulu "Karuke" (L.Kõlar) tantsib karumõmm mõmisedes lastele ja läheb nende juurde.

Niimoodi saavad instseneeringu tegelased lastele lähedasteks ning hakkavad elama nende kujutlustes. Edaspidi kasutavad lapsed kuuldut-nähtut oma igapäevases mängus: mängides karuga mõmisedevad nad "mõmm-mõmm" ja sõites mänguautoga vuristavad "vurr-vurr"; tibusid kutsutakse nüüd sööma "tip-tip", nukku uinutatakse lauluga "äiu-äiu" jne. Muusikalised instseneeringud arendavad last mitmekülgselt, julgustades teda tegutsemisele, avardades tegevusefääri ja rikastades mängumaailma.

Liikumine

Teise eluaasta lõpul teevad lapsed muusika järgi liigutusi juba tunduvalt iseseisvamalt kui varem. Vaatamata sellele tuleb ka selles vanuserühmas jätkata liigutuste ja muusika vahelise seose kinnistamist. Lapsi harjutatakse kuulata, kas muusika mängib või ei. Kui muusika katkeb, seisatavad lapsed; kui muusika jätkub, liiguvad lapsed edasi vastavalt muusika iseloomule. Nagu eelmistegi vanusegruppide juures (lapsed vanusega 5 kuust kuni 1 aastani) on ka siin soovitatav, et tants koosneks kahest osast - aeglasest ja kiirest. Kontrastne muusika võimaldab lastel kergemini leida liigutusi vastavalt muusika iseloomule.

Uue tantsu õppimine võiks toimuda alljärgneva kirjelduse kohaselt.

Kasvatajad kannavad uue tantsu paar korda ette, siis tantsivad soovijatega või aktiivsemate lastega, seejärel teiste lastega, kuni kõik on täiskasvanutega tantsinud. Nüüd tantsivad lapsed omavahel, kasvataja aga aitab mahajäänuid. Aktiivsemaid lapsi tuleks õhutada tantsima passiivsematega, kuid viimaste suhtes peab olema ettevaatlik: kui laps ei taha tantsida, siis ei tohiks kasvataja teda sundida. Tantsida võib mitte ainult paariviisi, vaid koos täiskasvanuga ka 3-4 kaupa gruppides. Väga passiivsete lastega võib kasvataja tantsida väljaspool muusikalist tegelust, kui näeb, et lapsel on parajasti vastav meeoleolu, valmisolek liikumiseks.

Eelkirjeldatud tantsimise viisi saab kasutada ühel te-

gelusel. Kui aga tants on raske, siis võib esimesel tegelusel piirduda ainult tantsu ettekandmisega (2-3 korda). Teisel tegelusel omandatakse liigutused, kolmandal tegelusel tantsitakse. Täpset jaotust on raske ette näha, see oleneb laste aktiivsusest, tantsu iseloomust jne.

Kuni 2-aastaste laste tantsuliigutused on lihtsad: näidata kätega, koputatakse jalaga või ainult kannaga vastu maad, joostakse kohapeal ja vabas ravis edasi liikudes, lüüakse ühe rusikaga teisele, laskutakse kergesse poolkükki, lehvitatakse kätega, tõstetakse käsi kõrvale, lüüakse põlvedele, keerutatakse kohapeal jne.

Selles vanuses lapsi oleme juba õpetanud muusika rütmi järgides marssima (jooksma) vabas ravis kasvataja järel, Marssimise ajal võib muusikaline kasvataja vahetada registreid. Kui mängitakse madalas registris, panevad lapsed, kujutades end karudena, kasvataja ettenäitamise järgi käed põlvedele ja aimavad järele karu kõndi; kui muusikaline kasvataja mängib ülemises registris, siis kujutavad lapsed end linnukestena ja lehvitavad kätega. Seda ei õnnestu muidugi kõigil lastel kohe teha. Vanemad lapsed taipavad registrite vahetust kiiremini ning reageerivad sellele, algul kasvatajate liigutusi jäljendades, hiljem iseseisvalt muusikat kuulates.

Võib teha ka lihtsaid harjutusi muusika järgi. Näiteks kui klaveril lüüakse järgemööda kaks kiiret akordi, siis peavad lapsed püsti tõusma, et minna mängima, jooksma, tantsima jne. Algul on see lastele raske. Nad ei suuda nii kiiresti reageerida, vaid "unustavad" end tihti istuma. Kui aga harjutust korratakse tegelusest tegelusse, harjuvad nad pikapeale. Muusikaline kasvataja meenutab sageli naljatoonis: "Mis sulle klaver ütleb?". Seepeale tuleb enamikule lastest meelde, et peab püsti tõusma. Sõnalised korraldused tõusmiseks pärast seda, kui lapsed on istudes kuulanud muusikat või laulnud, osutuvad nüüd tarbetuks, piisab vaid kahest akordist klaveril. Antud vanusegrupis võib selle harjutusega alustada, hästi õnnestub see siiski alles 2 - 3-aastastel lastel.

Muusikalistes mängudes kasutatakse põhiliselt ärajooksmist, tagaajamist. Mängu peategelaseks on kasvataja koos mänguasjaga. Näiteks ajab kasvataja koos käpiknukust rebasega kanu, s.o. lapsi taga. "Kanad" jooksevad "koju". Edaspidi täidab rebase osa üks lastest koos mängurebase või käpiknukuga. Hiljem mängib rebast jälle kasvataja, kuid juba ilma mänguasjata, tõmmates osa täitmiseks kaasa aktiivsemaid lapsi.

Kõikidele lastele antakse muusikalistes mängudes võimalikult palju osatäitmisi: kord on nad jänesed, kes hüppavad metsa all, teisel korral lapsed, kes lähevad karu äratama (karu osas esialgu kasvataja, hiljem laps); kord mängivad lapsed tibusid, keda kutsub kukk, samas linnukesi, kes lendavad toituga otsima jne. Ajapikku hakkavad lapsed üha rohkem aru saama muusikalise kasvataja laulust, selle sõnadest ja muusika iseloomust. Näiteks kui muusikaline kasvataja laulab lõbusalt: "Jänku hüppas metsa all, lõbus tuju oli tal" (M.Terri "Kütt ja jänes"), siis lapsed tantsivad; sõnade "Kui looja läheb päike, kõik metsas valkseks jääb" (Ch.W.Gluck "Väike jänku") ajal kükitavad nad aga maha ja "magavad".

Laulmine

1,5 - 2 aasta vanused lapsed hakkavad lihtsatele lauluviisidele kaasa laulma. Algul teevad nad seda muusikaliste mängude, laulumängude, tantsude jne. ajal, s.o. kõikjal, kus nad kuulevad laulmist; hiljem aga spetsiaalselt muusikalises tegeluses ette nähtud osa - laulmise ajal. Esmalt laulavad lapsed kaasa niisugustele lauludele, milles on palju kordusilpe või korduvaid lihtsaid sõnu, tihti nad ümisedavad ainult melodiat.

Võib öelda, et vaadeldavas, kuid ka veel järgnevas vanusegrupis on laulmine muusikalise tegeluse kõige keerukam osa. Lapsel on end laulmise kaudu väljendada veel väga raske, on vaja suuri pingutusi, et sellega toime tulla. Teda takistab kõik: raske tekst, palju sõnu, keerulised sõnad, liiga kiired täiskasvanu liigutused ettenäitamise ajal, uued

liigutused, mida ta pole veel omandanud jne. Seepärast peavad laulud olema väga lihtsad niihästi viisi kui ka teksti poolest. Viisi ulatuselt võiksid laulud olla mi¹ - la¹ piires, taktimõdult aga 2/4 või 4/4. Lauldavad viisid peaksid olema astmelise liikumisega või väikeste hüpetega, rütmis võib kasutada pool- ja veerandnoote, hiljem ka 1/8 noote. Kui sobivaid laule pole, tuleks muusikalisel kasvatajal neid ise luua või lastele kohaldada. Mõnel laulul on näiteks küll lihtne rütm ja sobiv meloodia, kuid salme on palju, teisel laulul on aga sõnad rasked - esimesest laulust võib laulda ainult ühte salmi, teise sõnu tuleks muuta lihtsamaks. Soovitatav on kasutada kordussilpe, nagu äiu-äiu, la-la jne. Laulud peaksid olema ühesalmilised. Enne kui 1,5 - 2-aastaste lastega "päris" laulmise juurde asuda, tehakse mitmesuguseid matkivaid hääleharjutusi.

Harjutusi, laule ja mängu hääle arendamiseks (soovitatav diapason mi¹ - la¹ piires):¹

"Kuidas loomad räägivad?" (la¹ - sol¹);

"Meelitusnimed" (la¹ - sol¹);

"Mida räägivad tööliste tööriistad" (la¹ - sol¹);

"Tiiu, tilluke" (R.Päts);

"Kes seal on?" (ungari lastelaul);

"Nukuke" (ungari lastelaul);

"Tänu" (E.Aulis);

"Linnuke" (ungari lastelaul);

"Ai-ai-ai" (ungari lastelaul);

"Väike lipuke" (R.Avalo) jt.

Häält ja kuulmist arendavaid õppemänge:

"Mis sa kuuled?" (koputamist, astumist, paberi krõbis-
tamist jms.);

"Mis heli see on?" (trumm, kelluke, vile);

"Tee samuti!" (matkida kasvataja hääliitsust samas kõr-
guses) jt.

¹ Niihästi loetletud harjutused kui ka mängud pärinevad raamatust "Koolieelsest kasvatuses lasteasutustes. Programm ja juhendid." Kirjastus "Valgus", Tallinn, 1968, lk.219. Laulmine. Poolteise- kuni kolmeaastased lapsed. Programm.

Muusikaline tegelus

Selle vanusegrupi muusikaline tegelus võiks toimuda põhiliselt järgmise variandi järgi.

1. Kuulamine.

- a) Muusikapala esitamine pillidel.
- b) Laulude esitamine sõnadega, ilma mänguasja näitamata.
- c) Laulude esitamine lihtsate ja süžeeliste muusikaliste instseneeringutena.

2. Laulmine.

- a) Mängulised hääleharjutused või lihtne laul.

3. Liikumine.

- a) Harjutused.
- b) Tantsud.
- c) Muusikalised mängud.

Esitatud järjekorda võib muuta, sõltuvalt tegeluse üksikosade omavahelistest sisulistest seostest. Samuti ei tarvitse alati täita kõiki ülaltoodud punkte. Mõnikord näiteks viiakse läbi ainult tants, kui see on küllalt pikk (mäng jäetakse ära), teinekord aga ainult muusikaline mäng (tants jäetakse ära).

Näidis 6

Muusikalise tegeluse konspekt

Laste vanus 1,5-2 aastat

Tegeluse eesmärgid:

1. Huvi äratamine laulu kuulamise vastu (eesti lastelaul "Kuts läeb karja") ilma instseneeringuta (eelmisel tegelusel esitatud sama laul süžeelise muusikalise instseneeringuna).
2. Harjutuste tegemine vastavalt muusikale: koera jooks, karu kõnd jne.
3. Uue laulu (L.Kõlar "Karuke") esitamine süžeelise muusikalise instseneeringuna.

4. Harjutus hääle arendamiseks (mõmm-mõmm).

5. Uute tantsuliigutuste õppimine (H.Lepa laulumäng "Tip-tap").

Tegeluse vahendid: metallofon, mängukaru, suupill.

Tegeluse käik:

Lapsed istuvad poolringina asetatud toolidel.

M.k.: "Mis pill see on? See on metallofon. Metallofon mängib meile laulu kutsust, kes läheb karja "linta-lonta", tagasi tuleb aga kiiresti, kiiresti. Selle laulu nimi on: "Kuts läeb karja". Kuulame seda laulu." Muusikaline kasvataja esitab laulu metallofonil.

M.k.: "Kuulake, nüüd ma laulan teile laulu samast koe-rast, kellest enne mängisin." Muusikaline kasvataja laulab laulu "Kuts läeb karja".

M.k.: "Nüüd oleme meie ka toredad kutsud ja läheme lonkides karja." Muusikaline kasvataja mängib aeglast marssi ning lapsed sammuvad vabas ravis kasvataja järel. Kui muusikaline kasvataja mängu katkestab, jäävad lapsed seisma. Et osa aeglasema reageerimisega lapsi veel liigub, annab muusikaline kasvataja lisaseletusi.

M.k.: "Kui pill ei mängi, siis me enam ei liigu. Kui muusika hakkab mängima, siis liigume jälle." Muusikaline kasvataja mängib uuesti marssi, lapsed marsivad.

M.k.: "Nüüd oleme kutsud, kes ruttavad koju." Muusikaline kasvataja mängib jooksu, lapsed jooksevad. Seejärel istuvad lapsed toolidele.

M.k.: "Kes meile külla on tulnud? See on ju karumõmm. Ta ütles mulle, et ta tahab süüa ainult mett ja maasikaid. Karuke on päi. Ma tean ühte laulu karust. Selle laulu nimi on "Karuke". Muusikaline kasvataja laulab L.Kõlari "Karukest", mängukaru "kõnnib" laste ees.

M.k.: "Mis häält teeb karuke? Ta teeb mõmm-mõmm. Oleme meie ka karud ja mõmiseme hästi aeglaselt." Muusikaline kasvataja teeb koos lastega mitu korda aeglaselt karu häält (mi¹, sol¹).

M.k.: "Nüüd paneme käed põlvedele ja läheme metsa mett

otsima." Muusikaline kasvataja mängib madalalt registreeritud "karumuusikat" (Rebikovi "Karu") ja lapsed liiguvad selle saatel kasvatajate järel "karusammu". Kui muusikaline kasvataja katkestab mängu, jäävad lapsed seisma.

M.k.: "Nüüd aga tantsime "Tip-tap"-tantsu!" Kasvatajad tantsivad (kaasa lauldes) koos muusikalise kasvatajaga (mängib suupillil) I salmi ette.

M.k.: "Kes tahavad tantsima tulla? Tiina, Liisa, Ago, Arvi, tulge tantsima!" Lapsed lähevad kasvatajate juurde ning hakkavad koos kasvatajatega tantsima.

M.k.: "Nüüd tantsime kõik!" Nii tantsitakse tantsu 4 - 5 korda.

M.k.: "Järgmisel korral tantsime edasi. Nägemiseni, lapsed!" Lapsed lehvitavad muusikalisele kasvatajale ning viimane lahkub.

Näidis 7

Muusikalise tegeluse konspekt

Tegeluse eesmärgid:

1. Laulu "Käo teretamine" (A.Garšnek) esitamine kuulamiseks lauluna ja pillidelt (metallofon, suupill).
2. Hääle arendamine harjutusega: ku-ku.
3. Liikumiskerguse arendamine (jooks, linnukestena lendamine).
4. Laste aktiivse osavõtu õhutamine muusikalisest mängust "Mäng nukuga" (A.Roomere).
5. Laulu "Hällilaul" (V.Lensin "Muusika aabits") esitamine süžeelise muusikalise instseneeringuna.
6. Laste laulmiskatsete jälgimine (laul "Hällilaul").

Tegeluse vahendid: metallofon, suupill, nukk, mängulind.

Tegeluse käik:

M.k.: "Kes see on? See on linnuke, kägu. Millal kägu kukub? Kägu kukub kevadel: ku-ku, ku-ku. Kuulake, ma laulan teile laulu käost. Selle laulu nimi on "Käo teretamine". Muusikaline kasvataja esitab laulu, hoides mängulindu käes ja silitades teda aeg-ajalt.

M.k.: "Mis pillil ma nüüd mängin seda laulu? See on metallofon." Muusikaline kasvataja esitab laulu metallofonil.

M.k.: "Kuulame, kuidas kõlab see laul suupillil." Kasvataja mängib laulu suupillil.

M.k.: "Proovime meie ka teha käo häält." Kasvataja koos lastega häälitseb "ku-ku" (sol¹ - mi¹). Muusikaline kasvataja lööb klaveril kaks akordi.

M.k.: "Mis klaver meile ütles?" Lapsed tõusevad püsti.

M.k.: "Oleme meie ka linnukesed ja lendame hästi kergelt." Muusikaline kasvataja mängib ülemises registris ja lapsed liiguvad varvastel, lehvitades käsi. Muusikaline kasvataja mängib marssi, siis jooksu ning jälle marssi ja lapsed jooksevad ja marsivad vastavalt muusika vaheldumisele. Muusikaline kasvataja katkestab mängu - lapsed seisavad.

M.k.: "Kes meile külla on tulnud? See on ju nukk Helle. "Tere, lapsed!" ütleb Helle. Helle ütles mulle, et ta tahab teiega mängida. Me mängimegi niisugust mängu, et teie hakkate Hellet püüdma, Helle aga jookseb teie eest ära." Muusikaline kasvataja annab nuku kasvatajale, ise istub klaveri taha ning hakkab mängima muusikalist mängu "Mäng nukuga". Selle vanusegrupi lastega mängitakse ainult mängu I osa. Kasvataja jookseb laste eest ära, hoides suurt nukku kahe käega kõrgel enda ees. Nuku nägu on pööratud laste poole. Lapsed ajavad kasvatajat taga.

Kasvataja: "Nukk Helle ütles mulle, et ta väsis väga ära nii kiirest jooksmisest. Ma usun, et meie kõik oleme ka väsinud. Istume nüüd puhkama." Kasvataja annab nuku üle muusikalisele kasvatajale, viimane istub laste ette, nukk süles.

M.k.: "Nukk Helle haigutab. Ta tahab vist magada. Ma laulan talle laulu, mille nimi on "Hällilaul"." Muusikaline kasvataja kiigutab nukku ja laulab "Hällilaulu".

M.k.: "Nukk Helle on niivõrd väsinud, et ta ikka ei uinu. Mis te arvate, kui me kõik koos laulaksime talle hällilaulu?" Muusikaline kasvataja laulab koos lastega "Hällilaulu" esimest salmi 3 korda.

M.k.: "Nüüd jäigi nukk magama. Aidaa, lapsed, ma lähen nüüd nukuga ära, et ta üles ei ärkaks." Muusikaline kasvataja lehvitab lastele ja lahkub.

Märkus: Kasvatajad võtavad muusikalisest tegelusest endiselt osa, kuid nende juhtiv tegevus on ses vanusegrupis pisut vähenenud, sest lapsed on muutunud iseseisvamaks. Kasvatajal on nüüd uus ülesanne - olla aktiivne "laps". Kasvataja osa ei saa kuidugi täpselt ette näha, see sõltub konkreetsest olukorrast, laste aktiivsusest, võimetest jne. Laste iseseisvuse arendamist võiks alustada liikumisharjutustel. Lapsed marsivad ja jooksevad algul kasvataja, hiljem aktiivsemate laste järgi. Neis tegeluse osades, kus enamik lapsi on saavutanud tegutsemises iseseisvuse (näiteks tõusevad akordide järgi ise püsti, kõnnivad ise karudena jne.), ei pruugi kasvataja kaasa teha; ta jälgib lapsi ning abistab mahajäänuid.

Muusikalised tegelused toimuvad selles vanusegrupis 2 korda nädalas 20 min. korraga; mahajäänutele on tegelusi soovitatav korraldada 3 korda nädalas.

LAPSED VANUSEGA 2 - 3 AASTANI

Psüühilised iseärasused

Lapse sõnavara kasvab 2. ja 3. eluaasta vahel pidevalt, suurenedes õige pedagoogilise töö korral kolmanda eluaasta lõpuks 1200 sõnani. Lapse kõne on aktiivne. Ta suhtleb nii lähedaste inimestega kui ka teiste täiskasvanute ja lastega. Laps tunneb elavat huvi täiskasvanute kõne vastu, ka siis, kui viimased omavahel räägivad, ilma et nad lapse poole pöörduksidki. Kõnet iseloomustavad mitte ainult vastused täiskasvanute küsimustele, vaid ka jutustused kuuldust-nähtust. Sel perioodil jätavad lapsed kergesti meelde väiksemaid luuletusi ja muinasjutte, mida nad reprodutseerivad suure täpsusega. Kõne põhiliseks vormiks on siiski dialoog lapse ja täiskasvanu vahel. Selle baasil toimub ka õige grammatilise struktuuri omandamine. Kõnes kasutab laps peamiselt lihtlauseid; 2,5-aastaste kõnesse ilmuvad ka juba esimesed liitlauseid.

Laste mängu iseloomustavad tol perioodil fantaasiaelemendid, mis avalduvad mängimises kujuteldavate esemetega. Näiteks ütleb laps nukku söötes: "Söö, see on kartul!", kuigi kartulit taldrikul pole. Eve segab pulgaga tühjas kausikeses ja sõnab kasvatajale: "Võta, söö suppi!" Puuduva mänguasja asemel hakkavad lapsed kasutama ka mitmesuguseid teisi esemeid: puudujäävate esemete funktsioonid omistatakse esemeile, mis lastel on käepärast, kuigi neil võib puududa igasugune spetsiifiline seos mängitava tegevusega. Näiteks kasutab laps nuku "pesemisel" kuubikut või kivi seebina, "haige" mängukaru temperatuuri mõõdab ta mistahes kepest kraadiklaasiga jne.

Kasutades lisaks mänguasjadele mitmesuguseid täiendavaid esemeid, esitavad lapsed neile minimaalseid nõudeid sarnasuse suhtes tõeliste esemetega. Kõik esemed, millega võib nukku pesta, on seebid; kõik esemed, mida saab kaenla alla panna, on kraadiklaasid. Lapsele on tähtis, et ta täiendava esemega saab teha sama mis "tõelise" esemega. Algul ei anna lapsed täiendavaile esemeile uusi, "mängulisi" nimetusi; ainult sel juhul, kui täiskasvanu on lastele täiendava eseme andnud ja sellele mängulise funktsiooni määranud, kasutavad ka lapsed eset uue nimetusega. Näiteks toidab Helle nukku kiviga, öeldes: "Söö, võta kätte ja söö!", kujubades, et nukk sööb õuna. Kui ema küsib Helle käest kivi kohta: "Mis see on?", kõlab ootamatu vastus: "Seep". Ilanes, et ema oli varem, nuku "pesemise" ajal kivi kasutades soovitanud ja seebiks nimetanud. Täiskasvanu poolt antud mänguline nimetus säilis.

Järk-järgult kasutavad lapsed üha rohkem mitmesuguseid esemeid süžeeliste mänguasjadena (näiteks tikke ja pulki kammidena juuste kammimiseks), seejärel annavad nad tinglikele mänguasjadele nimetused, kuid mitte varem, kui nendega tegutsema hakkavad.

Pikkamööda toimub ettevalmistus rollimänguks. Selleaegsed lapsed ei täida veel kasvataja, vedurijuhi, autojuhi jt. osa täielikult, vaid matkivad nende üksikuid tegevusi. Neid tegevusi sooritades ei anna lapsed endale aru, et nad tegutsevad nagu täiskasvanud, ega anna endale ka vastavate isikute nimetusi, kelle tegevusi nad matkivad. Näiteks vaa-

tab Helle pilte, nukk süles. Näidates nuku käega pildil kujutatud erinevatele objektidele, kõneleb ta ise: "See on tüdruk. Tüdruk on koos vanaemaga" jne. Seejärel küsib tütarlaps nuku käest: "Aga kes see on?" Helle teeb kõike seda täpselt nagu kasvataja, kes lastega koos pilte vaatab. Ainult Helle ei nimeta end veel kasvatajaks, ta ei näe oma tegevuses kasvataja tegevust. Alles mõnevõrra hiljem hakkavad lapsed end täiskasvanute eeskujul nimetama selleks inimeseks, keda nad mängus kujutavad. Näiteks pöördus kasvataja Anne poole, öeldes: "Sina, Anne, oled tädi Evi (arsti nimi), ja nukk on haige." Anne määrib nüüd mitu korda nuku nägu vatiga, ise aga kordab: "Anne-Evi, Anne-Evi". Sel viisil hakkab laps võrdlema enda tegevust täiskasvanu omaga, leides neis sarnasust.

Mängu käigus laps areneb tänu täiskasvanute kasvatuslikule suunamisele. Ühelt poolt näitavad täiskasvanud lapsele, et tegevuse tegi nimelt laps ise, teiselt poolt esitavad nad lapsele järjest suuremaid nõudmisi iseseisvuse suhtes ning kiidavad selle ilmumist. Nii tekib isiklik tegevus, s.o. niisugune tegevus, millesse laps suhtub nagu oma tegevusse, enda poolt loodud tegevusse. Nüüd ei räägi laps endast enam kolmandas isikus, vaid esimeses. Ta ütleb: "Mina lähen, mina teen." Isiklik tegevus tähistab päris koolieelse ea algust. Kolmanda eluaasta alguseks on lapse kõnnak muutunud ühtlaseks; järk-järgult kaovad liigsed liigutused. 3-aastaselt lapsed suudavad juba käia mööda horisontaalset kaldpinda ja püüda palli 70 - 100 cm kauguselt. Nad oskavad ühtlustada oma liigutusi teiste laste liigutustega, oskavad muuta oma liigutusi, oodates tegevuse alustamise signaali.

Selléealistel lastel täiustub taju ja selle tulemusena ka vaatlusvõime. Vaatlusvõime ei ole veel tahtlik ja ta tekib välismõjutuse tagajärjel, kuid pedagoogi vastav juhendamine rikastab laste kogemusi ja paneb aluse tahtliku vaatlusvõime kujunemisele. Laste tähelepanu muutub eelnevate aastatega võrreldes mõnevõrra püsivamaks, kuid jääb selgi vanuseperioodil peamises osas veel spontaanseks. Aegamisi tekib kasvataja juhtimisel lastel tahtlik tähelepanu. Täiustub ka laste mälu. Algul mäletatakse vaid seda, mis toimus päev tagasi,

hiljem aga juba palju varasemaid sündmusi. Seoses kogemuste ja kujutluste rikastumisega areneb lapse kujutlusvõime.

Muusika kuulamine

2 - 3 aasta vanused lapsed oskavad juba tegeluse alguses istuda vaikselt toolidel ning oodata tähelepanelikult muusikat. Kui muusikalised tegelused on toimunud varem järjekindlalt ja olnud köitvad, on laste huvi muusika vastu nii suur, et nad ise paluvad muusikalist kasvatajat laulda. Laste soove tuleb arvestada. Muusikat on soovitatav kuulata tegeluse alguses, kuna see nõuab lastelt pingsat tähelepanu tegeluse lõpul hakkavad lapsed väsima ning siis on muusikast raskem aru saada.

Muusikalistel instseneeringutel pole selles vanusegrupis enam olulist tähtsust. Lapsed mõistavad laulu sisu muusikalise kasvataja seletuste ja laulu sõnade järgi. Enne uue laulu esitamist vestleb muusikaline kasvataja lastega selle sisust, seejärel teatab laulu pealkirja ja alles siis kannab laulu ette. Laulu võib laulda 2 - 3 korda, et see lastele paremini meelde jääks, sest järgmisel tegelusel peavad lapsed kuulnud laulu ära tundma, ilma et muusikaline kasvataja viimasest midagi kõneleks. Enamik lastest hakkab laule ära tundma kolmanda eluaasta lõpus, musikaalsemad lapsed aga juba kolmanda eluaasta alguses. Et lapsed laulu hiljem ära tunneksid, võib muusikaline kasvataja uue laulu esitamisel juhtida laste tähelepanu viisi liikumisele. Näiteks enne laulu "Tip-tap" (M.Krassev) kuulamist juhib kasvataja laste tähelepanu asteastmelt kõrgemaks minevale viisile, seostades seda laulu sisuga: "Jüri astub järjest kõrgemale. Ta ronib märke. Jüril on raske ja ta läheb väga aeglaselt. Selle laulu algus läheb ka ülespoole nagu Jürigi." Muusikaline kasvataja esitab laulu aeglaselt. Samas laulab ta aga laulu "Kerime" (M.Terri), milles meloodia liigub alla ja tempo on kiirem (marsi tempo). Järgmisel tegelusel, enne nende laulude esitamist, palub muusikaline kasvataja lastel ära arvata, kumba laulu ta laulab. Kõrvutades selliselt erinevate tempode, viisi liikumiste, dü-

naamikatega laule kergendame suuresti nende eristamist ja äratundmist.

Neid laule, mida muusikaline kasvataja esitab lauldes, võib kohe pärast laulmist ette kanda lastepillidel, nagu seda tehti eelmiseski vanusegrupis. Näiteks vestleb muusikaline kasvataja lastega emadest. Siis teatab ta, et laulab laulu heast ja armsast emast, keda kõik armastavad ning ütleb ka laulu pealkirja - "Emale". Pärast sellist eelhäälestamist esitab muusikaline kasvataja väga mahedalt ja väljendusrikkalt R.Pätsu laulu "Emale". Seejärel teatab ta, et mängib emast ning esitab sama laulu algul lasteakordionil, hiljem metallofonil. Paar tegelust hiljem mängib muusikaline kasvataja seda laulu suupillil ilma eelnevate seletusteta, küsides vaid enne mängimist laste käest: "Mis te arvate, kellest ma täna teile mängin?" Kui lapsed ei tunne laulu kohe ära, siis muusikaline kasvataja vestleb nendega suunavalt ja mängib laulu veel kord.

Muusikaline kasvataja peab lapsi igati õhutama palade äratundmisele, kuid ühtlasi õpetama neile kuulamiskultuuri: kuigi laps tundis laulu kohe ära, ei tohi ta sellest valjult teatada enne, kui muusikapala on lõppenud. Last, kes on sellest nõudest kinni pidanud, kiidetakse ja seatakse teistele eeskujuks.

Kolmandal eluaastal võib hakata kuulama juba mõningaid klaveripalu. See on raskemaid etappe kuulamises, sest klaver on lastele tunduvalt kaugem kui inimhäääl ja lastepillid. Klaveripalade kuulamist alustame, nagu ikka, kergemast: esmalt võib kuulata laule instrumentaalse eel- ja järelmänguga. Näiteks eesti rahvaviis "Päkapikkude tants" eelmänguna saab kasutada lõpust 4 takti klaverimängusaadet; seejärel lauldakse laul ette ning lõpetatakse esitus järelmänguga, s.o. nelja viimase taktiga klaverimängusaatest. Eelnevalt tuleb muidugi lastega vestelda päkapikkudest ja nende tantsust ning teatada, et kuulatakse, kuidas kõlab "Päkapikkude tants" klaveril. Vestlusele järgneb laul koos eel- ja järelmänguga.

Pärast mõningate eel- ja järelmänguga laulude kuulamist võib asuda klaveril esitatavate instrumentaalpalade kuulami-

sele. On soovitatav kuulata spetsiaalselt lastele kirjutatud klaveripalu. Need on sisult ilmekad, kujutades mõnd looma või lindu, aimates järele hääliitsusi jne., lühikesed ning lihtsa rütmiga. Klaveripaladest soovitame kuulata järgmisi: "Kanake" (N.Ljubarski), "Kiisuke" (M.Muzafarov), "Varblane" (A.Rubbah), "Linnud" (G.Fried), "Jänes" (E.Tilitšejev), "Kägu" (R.Päts), "Hobu" (N.Potolovski), "Päikesepaisteline jänes" (V.Volkov), "Karu" (V.Rebikov) jt.

Kuulata võib ka marsse, tantse, mängu, rahvaviise jne. Huvitavaks vahelduseks on instrumentaalsete lastepalade kuulamine lindilt või plaatidelt. Kahjuks leidub sobivaid plaate väga vähe. Ka enne instrumentaalpalade kuulamist klaveril vestleb muusikaline kasvataja lastega pala sisust, illustreerib seda mõne näite, pildi või esemega, teatab siis pala pealkirja ning alles seejärel kannab pala ette. Veelgi parem on, kui lapsed enne pala kuulamist tutvuvad jalutuskäigul vasta-va temaatikaga. Näiteks A.Rubbahe pala "Varblane" kuulamisele võiks päev varem eelneeda jalutuskäik, mille ajal lapsed jälgivad varblasi. Laste tähelepanu juhitakse varblaste kergele hüplemisele. Muusikalise tegeluse ajal tuletab muusikaline kasvataja lastele meelde eelmisel päeval nähtud varblasi; meenutatakse ühiselt, kui kergelt nad hüppasid ja keksisid. Seejärel proovivad lapsed kohapeal jäljendada varblaste keksimist. Muusikaline kasvataja teatab lastele, et ta mängib neile loo lõbusast varblasepoisist, mille pealkirjaks on "Varblane", ja kannab pala klaveril ette. Pala võib mängida veel kord.

Muusika kuulamise variante on palju ja täpseid nõuandeid igaks juhtumiks raske anda, sest palju oleneb laste muusikalise arengust. Põhiliselt toimub muusika kuulamine eespool toodud näidete järgi. Mõni soovitus võib tunduda raskena, näiteks viisi liikumise seletus (M.Krassevi laulus "Tip-tap"). Kui lapsed seda ei mõista, võib seletuse viisi liikumisest küll ära jätta, kuid tempolt ja viisi liikumiselt erinevaid laule tuleb ikkagi kõrvuti esitada, et lastel oleks kergem laule ära tunda.

Laste muusikaarmastus ja huvi muusika vastu oleneb suurel määral muusikalise kasvataja tööst, tema fantaasiarikkusest, ilmekusest ning oskusest.

Laulmine

Laps tunneb laulmisest suurt rõõmu. Kui ta ise on muusika reprodutseerija, elab ta muusikale palju aktiivsemalt kaasa, mõistab seda sügavamini. Laul aitab arendada lastes kollektiivsus- ja distsipliinitunnet ning tähelepanu. Samuti aitab laulmine kaasa kõne täiustumisele ning soodustab häält tekitava aparatuuri arengut - tugevdab häälepeelu, muudab hingamise sügavamaks, suurendab kopsu mahtu jne. Kui muusikaline kasvatus on õigesti organiseeritud, armastavad lapsed väga laulda. Seda indu tuleb oskuslikult kasutada ning tööd vastavalt juhtida. On tähtis, et kõik 2 - 3-aastased lapsed laulaksid kaasa, nii nagu nad oskavad: vastasel korral ei saa me neid õpetada ega nende vigu parandada.

Esimeste hääleharjutuste ja lihtsate laulukestega tegime algust juba eelmises vanusegrupis. Kõne all olevas grupis kasutame kõiki varasemaid harjutusi, kuid õpetame ka mõne pisut "raskema" laulu juurde. Laulud olgu nüüdki lühikesed, 2/4, 4/4 taktimõõdus. Soovitatakse, et fraasid lõppeksid pool- või veerandnootidel, siis jõuavad lapsed õigel ajal sisse hingata. Fraaside pikkus ei tohiks olla üle kahe takti. Lauluketkid olgu sõnavaralt lihtsad ning sisaldagu kordussõnu. Võib laulda 1 - 2 salmi. Laulude tempo ei tohiks olla väga kiire, vaid mõõdukalt aeglane. Lauludest peame sellele vanuseastmele sobivaiks järgmisi: "Pärjake" (ungari lastelaul), "Tibule" (ungari lastelaul), "Uni, tule" (eesti rahvalaul), "Linnuke" (ungari lastelaul), "Lumäel" (M.Terri), "Kerimine" (M.Terri), "Hobune" (M.Terri "Eelkooliealiste laste laulik") ja "Kus on minu kodule" (eesti rahvaviis).

Ühel muusikalisel tegelusel võib laulda 2 - 3 laulu, mitte rohkem. Laulude õpetamisel ei tohi lapsi kuivalt drillida, vaid töö tuleb seostada mõne huvitava eseme või tegevusega. Näiteks kui üht laulu on juba lauldud kaks korda, kuid muusikaline kasvataja leiab, et peaks veel kord laulma, siis juhib ta laste tähelepanu illustreerivale mänguasjale. Muusikaline kasvataja pöördub laste poole: "Mis te arvate, kui laulaksime õige kiisukesele veel kord? Ta ütles mulle kõrva

sisse, et ta väga tahab meie laulu kuulata." Lastelt nõusolek saadud, lauldakse laulu veel kord. Mitte mingil tingimusel ei tohi lapsi laulma sundida - see võib huvi laulmise vastu täielikult kustutada.

Sõimeperioodil ei saa me rõhku panna laulmise kvaliteedile, õigele alustamisele jne. - lapsed ei ole selleks veel suutelised. Nagu eespool öeldud, on peamine see, et kõik lapsed kaasa laulaksid. Märkuste tegemisega laulmise ajal olgu kasvatajad väga ettevaatlikud, last ei ole vaja negatiivselt meelestada.

Tavaliselt hakkavad muusikalise kasvatajaga kohe koos laulma ainult muusikaliselt arenenud lapsed, ülejäänud lülituvad laulmisse järk-järgult, s.o. osa lapsi 2. takti järel, osa 3. või 4. takti järel jne. Muusikaline kasvataja laulab esmalt laulu lõpuni nende lastega, kes temaga koos laulu alustasid, siis nendega, kes astusid sisse 2. takti järel jne., kuni kõik lapsed on laulmise lõpetanud. Kui mõni laps laulab väga valjusti, karjudes teistest üle, siis ei keela muusikaline kasvataja teda järsult laulmise ajal, vaid laseb lapsel laulu ilusasti lõpuni laulda ning alles siis soovitab tal pisut vaiksemalt laulda.

Uue laulu esitab muusikaline kasvataja nii, nagu seda ette kandma peab: emotsionaalselt, sobivas tempos, selge diktsiooniga. Kui aga muusikaline kasvataja hakkab sama laulu lastega koos laulma, siis laulab ta palju aeglasemalt, pinguldatud artikuleerimisasendis hultega ning väga selge diktsiooniga, et lapsed saaksid aru laulu sõnadest ja suudaksid kasvatajaga tempoliselt sammu pidada. Lastele tuleb õpetada venitades laulmist, mis on hilisema voolava laulmise alus.

Erilist tähelepanu pöörame hingamisele. Väikestel lastel on tendents laulmise ajal mitte õhku välja hingata, vaid seda koos laulu sõnadega s.ö. sisse tõmmata ("sissepoolne laulmine"). Hingamist õpetatakse ettenäitamise teel, aeglaselt ja rahulikult.

Laulmise ajal tuleb jälgida ka väikeste lauljate keha- hoiakut: see olgu vaba, selg sirge, pea mitte liiga kramplikult kuklas, käed vabalt põlvedel või süles.

Paremaid lauljaid võib kutsuda teistele lastele ette laulma (4-5 last korraga). Kuigi soovijate hulgas võib olla ka neid lapsi, kes laulavad halvasti või ei laula hoopiski, liigutavad ainult suud, tuleb neilgi võimaldada teistele laulda. Lapsele on see suur elamus, kui ta seisab teiste ees ja püüab laulda, algul kas või üksnes huuli liigutada. Järgmine etapp sellise lapse arengus on juba laulule häälega kaasalaulmine. Iga kord avaldab muusikaline kasvataja teiste ees laulnud lastele kiitust. Ta kiidab ka teisi lapsi, kes tege luse ajal kaasa laulsid, aktiivsed ja tähelepanelikud olid.

Grupis võib olla ka nii julgeid lapsi, kes tahavad üksi (soolot) laulda. Niisugust soovi tuleb kindlasti ergutada. Aegamööda peabki lapsi õpetama üksinda laulma. Aktiivsemate laste õpetamine võiks toimuda vahete-vahel muusikalise tege luse ajal, passiivsemaid lapsi aga õpetatakse väljaspool te gelust.

Liikumine

Selle vanusegrupi lapsed tahavad meelsasti mängida muu sikalisi mängu. Elava kujutlusvõime tõttu saavad nad loodud situatsioonist palju paremini aru ning oskavad täpsemalt kui nooremad lapsed täita neile antud rolle: nad on järgemööda karud, hundid, vedurijuhid jne. Kõigepealt näitab kasvataja ise ette muusikalise mängu seletuste saatel, siis kutsub ette näitama taibukamaid lapsi ning seejärel mängivad mängu juba kõik lapsed. Kui mõni laps teeb mängu ajal ebaõigeid liigutu si, matkib mõnda looma valesti vms., ei katkesta kasvataja mängu, et mitte halvata laste mängutahet ja liikumisrõõmu, vaid teeb harjutusi õigete liigutuste õppimiseks alles järg neval tegelusel.

Kui muusikaline mäng on lastele raske, võib muusikaline kasvataja veel selleski vanuseastmes kasutada mõnikord süžee list instseneeringut. Näiteks enne mängu "Kütt ja jänes" (M.Terri) näitab muusikaline kasvataja lastele väledaid män gujäneseid, kes jooksevad ära "kütt-kütt" astuva jahimehe (nukk) eest. Nukk-jahimees tuleb teha tunduvalt suurem kui

jänesed, sest vastasel korral ei ole jahimehe ilmutisel mingisugust efekti ega tekita ka jänelestele hirmu. Sobivate mänguasjade puudumise korral näitab muusikaline kasvataja mängu ette mõne vanema lapsega.

Antud vanusegrupile on soovitatav valida niisuguseid muusikalisi mängu, mis koosneksid (nagu tantsudki) kontrastsetest osadest. Sel juhul on lastel kergem eristada muusika erinevat karakterit ning vastavalt sellele teha liigutusi. Eriti sobivaks peame järgmisi muusikalisi mängu: "Kass ja lapsed" (L.Beethoven, R.Schumann), "Vares ja liblikas" (A. Roomere), "Nukk läheb tantsima" (A.Roomere). 3 aasta vanuste lastega saab juba mängida laulumänge õiges variandis (vrd. Lapsed vanusega 1 - 1,5 aastat. Liikumine), sest nüüd laulavad lapsed ise kaasa ja on võimelised tegema mitmesuguseid liigutusi, tantsima jne, Uut laulumängu õpetame põhiliselt samuti kui muusikalist mängu. Kui laulumäng on kerge ja liigutused lihtsad, siis piisab kasvataja seletusest ja ühekordsest ettenäitamisest; seejärel hakkavad kohe mängima kõik lapsed. Laulumängudest võib soovitada: "Astu, astu, lapsuke" (A.Roomere), "Lipuke" (A.Roomere), "Karu kõnnib müta-mäta" (A.Roomere), "Tallekesed" (M.Terri), "Kiisu ja Liisu" (M.Terri).

Tantsimisel kasutatakse põhiliselt eelneva vanusegrupi liigutusi, millelele lisanduvad mõningad uued võtted: lapsed löövad jalaga vastu maad, samal ajal käsi plaksutades (s.o. tehakse korraka käte ja jalgade liigutusi), keerutavad teineteise käevangus, teevad vahelduvaid jalgade liigutusi ette, astuvad samme ette ja taha, jooksevad kohapeal, käed küünarnukist kõverdatud jne.

Erinevaist tantsuliikidest meeldib lastele kõige enam v a b a t a n t s . Lapsed teevad siin iseseisvalt oma lemmikliigutusi. See tants näitab kasvatajale kohe, missugune on laste tantsuline tase, missuguseid liigutusi nad oskavad, milliseid mitte.

T a n t s - d i k t a a t on niisugune tants, mille liigutused dikteerib laulu tekst. Sellesse liiki kuuluvad tantsud "Tip-tap" (H.Lepp), "Kükita" (A.Roomere) jt. Tants-

diktaati saab kasutada ka nooremates vanusegruppides (vt. näidis 2).

Raskusastmelt keerukam on **m a t k i v t a n t s**: kasvataja näitab lastele muusika rütmis lihtsaid liigutusi, mida lapsed kohe matkivad. Niisuguseks tantsuks on näiteks "Tants kasvatajaga" (A.Läte).

Raskemaks tantsuks on **k i n d l a k s m ä ä r a t u d l i i g u t u s t e g a t a n t s**. Lapsed peavad siin liigutuste järjekorra meelde jätma. Sellesse liiki kuuluvad järgmised tantsud: "Lehvitame lindikest" (B.Körver), "Jooks lintidega" (H.Körvits), "Tervitustants" (J.Hummel) jt. Tantsu kindlaksmääratud liigutustega viljeldakse antud vanusegruppis suhteliselt harva, tantsitakse seda 3 - 4 aasta vanuses, s.o. lasteaiaajaperioodil.

Harjutusi muusika järgi tehakse kolmandal eluaastal järjest iseseisvamalt: juba marsivad lapsed ilma kasvataja kaasamarssimiseta, alustavad vastavalt muusikale ise jooksu, jäävad kohe seisma, kui muusika katkeb jne.

Harjutuste kaudu õpivad lapsed muusikas orienteeruma. Vastavalt muusikale sooritatakse vaheldumisi erinevaid liigutusi: käiakse varvastel (muusika ülemises registris), matkitakse liblikate uinumist (aeglane muusika) ja elavat lendu (kiire muusika), astutakse täistallaga tugevasti vastu maad (vali muusika) ja käiakse vaevu kuuldavalt (vaikne muusika) jms.

Muusikaline tegelus

2 - 3 aastaste laste muusikaline tegelus koosneb põhiliselt samadest osadest kui eelmises vanusegrupis.

1. Kuulamine.

- a) Muusika kuulamine lastepillidelt, plaatidelt, klaverilt.
- b) Hääle ja sõnadega (ilma instseneeringuta) esitatud laulude kuulamine.

2. Laulmine.

- a) Lihtsate laulude laulmine.
- b) Laulude laulmine liigutustega.

selt käed üles, kõrgele, kõrgele. Kui klaveril kuulete "pots", siis lasete käed äkki põlvedele. Proovime, kuidas see meil välja tuleb." Muusikaline kasvataja mängib õrnu arpedžosid üle klaviatuuri, lapsed tõstavad pikkamööda käsi üles; äkki mängib ta valju akordi ja lapsed lasevad käed põlvedele.

M.k.: "Täna me mängime uut mängu. Selle mängu nimi on "Koer". Teie tantsite muusika järgi, kuidas keegi tahab. Äkki tuleb koer (m.k. näitab käpiknukku) ja haujub: "auhh-auhh!" Teie kõik jooksete siis piiri taha, et koer teid kätte ei saaks." Muusikaline kasvataja mängib, lapsed tantsivad vabalt. Äkki tuleb üks kasvataja "haukudes" käpiknukust koeraga. Lapsed põgenevad kilgates piiri taha. Mängu mängitakse kolm korda. Pärast seda mängib muusikaline kasvataja marssi, mille saatel lapsed sammuvad saalist välja.

Näidis 9

Muusikalise tegeluse konsept

Tegeluse eesmärgid:

1. Õpetada ära tundma laulu "Jänku" (vene rahvaviis).
2. Õpetada selget diktsiooni laulus "Jänku".
3. Selgitada lastele laulu "Kiisukene" (tšehhi rahvalaul) abil mõisteid "rõõmus" ja "kurb".
4. Tekitada lastes elevust ning rõõmsat meeleolu laulmänguga "Karuke" (A.Roomere).
5. Õpetada lastele löögirütmi kastanjeti mängimisega tantsus "Koputa" (A.Roomere).

Tegeluse vahendid: mängukass, mängukaru, metallofon, kastanjetid.

Tegeluse käik:

M.k.: "Kuulake, ma laulan teile ühe laulu. Teie aga arvake ära, mis laul see on." Muusikaline kasvataja laulab laulu "Jänku". Lapsed tunnevad laulu kohe ära ja avaldavad laulu lõppedes oma arvamust.

M.k.: "Meie õpime ka seda laulu laulma." Muusikaline kasvataja laulab lastega laulu kolm korda.

M.k.: "Täna on meile kõlla tulnud üks väga armas kiisu. Väljas paistab päike ja kiisu on rõõmus. Kuulake laulu, mille nimi on "Kiisukene". Muusikaline kasvataja esitab klaveril laulu I osa (mažoorne).

M.k.: "Kiisukesel läks tuju halvaks, ta nutab, sest väljas hakkas vihma sadama." Muusikaline kasvataja mängib klaveril laulu "Kiisukene" II osa (minoorne).

M.k.: "Kuulame, kuidas kõlab see laul metallofonil." Muusikaline kasvataja esitab laulu kaks korda metallofonil. Pärast seda mängib muusikaline kasvataja marssi, jooksu, "karumuusikat"; lapsed marsivad, jooksevad ja kõnnivad käed põlvedel, vastavalt muusikale.

M.k.: "Nüüd hakkame mängima laulumängu "Karuke". Muusikaline kasvataja näitab suurt mängukaru.

M.k.: "Kes lastest tahab olla karuga? Tule, Rein, sina!" Rein võtab suure mängukaru ja kõnnitab teda vastavalt laulu sõnadele, siis istub temaga toolile. Lapsed tulevad karu otsima. Rein koos karuga hirmutab lapsi. Karu mängitakse 4 korda, iga kord täidab eri laps karu osa. Pärast mängu jooksevad lapsed trilleri saatel kohale.

M.k.: "Nüüd hakkame mängima orkestrit." Muusikaline kasvataja annab igale lapsele kastanjeti ning hakkab mängima tantsu "Koputa".

Tantsu I osa on kiire, II osa aeglane. Lapsed alustavad mängimist koos muusikalise kasvatajaga. Tantsu mängitakse kaks korda. Kõigi laste mänguliigutused ei ühti esialgu muusikaga, mis on ootuspärane.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Koolieelsest kasvatuses lasteasutustes. Programm ja juhendid. Tallinn, 1968.
2. N.Levitov. Lapse- ja pedagoogiline psühholoogia. "Valgus", Tallinn, 1968.
3. V.Masing. Muusikalise kasvatuses meetodika koolieelses eas. ENSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kõrgema ja Keskerihariduse Komitee Teaduslik-metoodiline Kabinet, Tallinn, 1968.
4. Бабаджан Т.С. Музыкальное воспитание детей раннего возраста. Изд-во "Просвещение", Москва, 1967.
5. Валлон А. Психическое развитие ребёнка. Изд-во "Просвещение", Москва, 1967.
6. Запорожец А.В. Психология. Учпедгиз, Москва, 1961.
7. Крупская Н.К. О дошкольном воспитании. Учпедгиз, Москва, 1959.
8. Луначарский А.Р. Наша конечная цель - развитие культуры. Сб.: Революция - искусство - дети. Изд-во "Просвещение", Москва, 1968.
9. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. Соч. I. Изд-во АПН РСФСР, Москва, 1957.
- Ю. Мунипов В. В.И.Бехтерев об эстетическом воспитании самых маленьких. "Дошкольное воспитание", 1968, № 4.
- II. Эльконин Д.Б. Детская психология. Изд-во "Просвещение", Москва, 1960.

S i s u k o r d

Eessõna	3
Sissejuhatus	4
Lapsed vanusega 2 kuni 5-6 kuud	8
Lapsed vanusega 5 kuust kuni 1 aastani	12
Lapsed vanusega 1 - 1,5 aastat	17
Lapsed vanusega 1,5 - 2 aastat	23
Lapsed vanusega 2 - 3 aastani	35
Kasutatud kirjandus	50

МЕТОДИКА МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ
В ДЕТСКИХ ЯСЛЯХ

Составитель М. Вильсон

На эстонском языке

Министерство высшего и среднего
специального образования ЭССР
Научно-методический кабинет

Таллин, ул. Вали 4

Toimetaja A. Mattison

=====

TRÜ rotaprint 1969. Paljundamisele antud 9. X 1969.
Trükipoognaid 3,25. Tingtrükipoognaid 3,0. Trükiarv
1000. Paber 30 x 42. 1/4. MB 06116. Tell. nr. 790.

Hind 7 kop.

TRÜ ÜHISKIRJASTUS
JÄRVA

Hind 7 kop.

A
30291

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00816143 4